

O Ğ L A K K L A S İ K L E R İ

VİCTOR HUGO
SEFİLLER

BİRİNCİ CİLT: FANTİNE

Türkçesi: *Birsel Uzma*

BİR

ÂDİL BİR ADAM

I

MÖSYÖ MYRIEL

Mösyö Charles-François-Bienvenu Myriel, 1815 yılında Digne Piskoposu'yken yaklaşık yetmiş yaşında bir ihtiyardı. 1806 yılından beri Digne'deki bu görevi yürütüyordu.

Sözünü edeceğimiz ayrıntı anlatacaklarımla uzaktan yakından ilgili değil belki ama piskoposluk görevine getirildiği sırada hakkında kulaktan kulağa fısıldanan, aslına bakılırsa hepsinin doğru olması mümkün olmayan çeşitli söylentiler ve dedikoduları aktarmanın gereksiz olduğunu da iddia edemeyiz. Doğru ya da yanlış, bir insan hakkında söylenenlerin o insanın hayatında ve çoğunlukla da kaderinde, yaptıklarından daha çok etkisi vardır.

Mösyö Myriel, Aix Parlamentosu üyelerinden birinin oğluydu, yani soylu bir aileden geliyordu. Oğlunun kendi yerine geçmesini hayal eden babasının onu çok genç bir yaşta, on sekiz ila yirmi yaşları arasında evlendirdiği söyleniyordu. Bu, parlamenterlerin aileleri arasında oldukça yaygın bir âdetti. Söylentilere bakılırsa, Charles Myriel hakkında, evlendikten sonra da çok sayıda hikâye dolaşmıştı. Oldukça kısa boyuna rağmen zarif, kibar, esprili, göz alıcı bir delikanlıydı. Hayatının ilk döneminin önemli bir kısmını sosyete ve eğlence dünyasında geçirmişti.

Devrimin patlak vermesiyle olaylar hız kazandı. Gözden düşen, görevden alınan, soruşturmaya uğrayan parlamenter aileleri kaçmak zorunda kaldı. Mösyö Charles Myriel daha devrimin ilk yıllarında İtalya'ya göç etti. Karısı burada, uzun zamandan beri muzdarip olduğu bir göğüs hastalığı sonucu hayatını kaybetti. Çocukları olmamıştı. Peki Mösyö Myriel'in kaderi daha sonrasında neler getirdi ona? Eski Fransız toplumunun yıkılması, ailesinin dağılması, 93 yılında yaşanan ve dehşetin günden güne büyüdüğünü uzaktan izleyen göçmenler için belki daha da ürkütücü olan trajik olaylar, içinde her şeyden vazgeçme ve yalnızlığına gömülme düşüncelerinin ilk tohumlarını attı belki de. Aklını kurcalayan bu düşünceler ve hayatını tamamen dolduran bu duyguların ortasında, yaşam tarzı ve serveti sayesinde toplumsal felaketlerle sarsılmayan bu delikanlı, aniden yüreğinden vurup alt üst olmasına neden olan o gizemli ve korkunç bir darbeyle sarsıldı. Kimse ne olduğunu bilemedi. Tek bilinen, İtalya'dan döndüğünde artık bir papazdı.

Mösyö Myriel, 1804 yılında, B. (Brignolles) papazı oldu. Daha o zamanlarda ihtiyardı ve derin bir inziva hayatı sürdürüyordu.

Taç giyme dönemine doğru, papazlık göreviyle ilgili ne olduğu çok da bilinmeyen küçük bir mesele onu Paris'e sürükledi. Birkaç güçlü adam dışında bir de, kendi papazlık bölgesinin bağlı olduğu Kardinal Fesch'le görüşecekti. İmparatorun, aynı zamanda amcası olan Kardinal Fesch'i ziyarete geldiği bir sırada, Mösyö Myriel sofada din adamını beklemekteydi. Böylece majestelerinin yoluna çıkmış oldu. Bir ihtiyarın kendisini merakla süzdüğünü gören Napoléon, aniden arkasına dönüp sordu.

“Bana dik dik bakan bu adam da kim?”

“Efendim” dedi Mösyö Myriel, siz ihtiyar bir adama bakıyorsunuz belki ama ben büyük bir adam görüyorum. İkimiz de kendi konumumuzun tadını çıkarabiliriz.”

İmparator aynı akşam Kardinal'e, karşılaştığı o din adamının adını sordu. Mösyö Myriel'in kısa bir süre sonra Digne Piskoposu olarak atandığını öğrenince çok şaşırıldı.

Mösyö Myriel'in hayatının ilk dönemine ilişkin anlatılanların ne kadarı doğrudu? Bunu kimse bilmiyordu. Myriel ailesini devrim öncesinden tanıyan çok az aile kalmıştı.

Mösyö Myriel, her kafadan bir sesin çıktığı ama çok az insanın aklını başına alıp düşündüğü o küçük kentlerden birine yeni gelen biri olmanın sonuçlarına katlanmak zorundaydı. Piskopos da olsa durum değişmiyordu ve belki de zaten piskopos olduğu için katlanmalıydı. Her şeyin ötesinde, adının karıştığı dedikodular belki de söylentiden başka bir şey değildi. Anlamsız konuşmalar, sözler, atıp tutmalar, güneylilerin coşkulu ifadesiyle, "sözden çok palavra" söz konusuydu.

Ne olursa olsun, Digne'de yaşadığı ve Piskoposluk görevini yürüttüğü dokuz yıldan sonra bütün bu anlatılanlar, küçük kentleri ve küçük insanları bir süre için meşgul eden bu sohbet konuları derin bir unutulmuşluğa terk edildi. Kimse bunlardan söz etmeye, hatta birini olsun hatırlatmaya cesaret edemiyordu.

Mösyö Myriel, Digne'e yanında kendisinden on yaş küçük, evlenmemiş kızkardeşi Matmazel Baptistine'le gelmişti.

Tek çalışanları, Matmazel Baptistine ile aynı yaşlardaki hizmetçisi Madam Magloire idi. Madam Magloire, Papaz Efendi'nin hizmetçiliğini yaptıktan sonra, artık Matmazel'in oda hizmetçisi ve Monsenyör'ün kâhyası gibi iki unvanı birlikte taşımaya başlamıştı.

Matmazel Baptistine uzun boylu, solgun tenli, ince, zarif bir hanımefendiydi. "Saygıdeğer" sözcüğünün ifade ettiği idealin canlı timsaliydi ama sanki muhterem olarak tanınlanması için bir kadının önce anne olması gerekiyordu. Hiçbir zaman güzel bir kadın olmamıştı. Erdemli davranışlar silsilesinden başka bir şey olmayan tüm yaşamı sonunda yüzü-

ne bir tür temiz ve aydınlık ifade yerleştirmişti ve yaşlanırken, yüreğinin güzelliği yüzüne vurmuş dedirtecek bir güzellik kazanmıştı. Genç kızlığında zayıf olan bedeni, olgunlaştıkça neredeyse saydam bir hâl almıştı. İşte bu duruluk onda bir melek görüntüsü yaratıyordu. Bir bâkireden çok bir ruh gibi görünüyordu. Kişiliği de gölgeden ibaretti sanki. Bedeni cinsiyetini bile güçlkle fark ettirecek kadar silikti. Işığı tutacak fazla bir kütlesi yoktu. Her zaman yere bakan o koca gözleri, ruhunun yeryüzünde kalması için bir bahaneydi yalnızca.

Madam Magloire, ufak tefek, tombul, akça pakça bir kadındı. Her zaman telaş içindeydi. Sürekli oraya buraya koşturduğundan, öncelikle çalışıp didinmesinden, sonra da astımından dolayı hep güç nefes alırdı.

Mösyö Myriel kente gelir gelmez, bölge garnizonunun mareşalinden hemen sonraki konuma yerleştiren imparatorluk kararnameleriyle emredilen şerefi bahşetmek için Piskoposluk Sarayı'na yerleştirildi. Belediye Başkanı ve Vali ilk ziyaretçileriydi. O da ilk resmî ziyaretini garnizon komutanı generale ve emniyet müdürüne yaptı.

Yerleşme işi tamamlanırken, kent de piskoposu iş başında görmeyi bekliyordu.

II

MÖSYÖ MYRIEL NASIL MONSENYÖR BIENVENU OLDU

Digne Piskoposluk Sarayı hastaneyle yan yanaydı.

Piskoposluk Sarayı, son yüzyıl başında, 1712 yılında Digne Piskoposluğu yapan eski Simore Papazı, Paris Teoloji Fakültesi'nden doktor unvanlı Henri Puget tarafından inşa edilmiş, geniş ve güzel bir taş binaydı. Bu bina gerçek bir saraydı. İçindeki her şey azametliydi: Piskopos daireleri, salonlar,

odalar, eski Floransa uslubuyla düzenlenmiş kemerli gezinti alanlarıyla oldukça geniş şeref avlusu, muhteşem ağaçların dikildiği bahçeler. Monsenyör Henri Puget, giriş katında yer alan ve bahçelere açılan uzun, muhteşem bir galeriden oluşan yemek salonunda, 29 Temmuz 1714 tarihinde, Embrun Başpiskoposu Charles Brûlart de Genlis, Grasse Piskoposu, Fransisken Papazı Antoine de Mesgrigny, Saint-Honoré de Lérins Başpapazı, Fransa Papazlar Konseyi Başkanı Philippe de Vendôme, Vence Baronu Piskopos François de Berton de Crillon, Glandève Senyörü Piskopos César de Sabran de Forcalquier ve Oratoire Papazı ve kralın daimi vaizi, Senez Senyörü Piskopos Jean Soanen'i resmî bir yemekte ağırladı. Bu yedi muhterem kişinin portreleri bu salonun duvarlarını süsleyecekti ve bu unutulmaz 29 Temmuz 1714 tarihi de, beyaz mermer bir masanın üzerine altın yaldızlı harflerle kazınacaktı.

Hastaneyse küçük bir bahçesi olan, tek katlı, dar ve alçak bir binaydı.

Piskopos, gelişinden üç gün sonra hastaneyi ziyaret etti. Ziyaret sona erdikten sonra hastane başhekiminden kendisiyle birlikte eve gelmesini rica etti.

“Doktor Bey” dedi ona, “şu anda kaç hastanız var?”

“Yirmi altı monsenyör.”

“Ben de o kadar saymıştım” dedi piskopos.

“Yataklar çok sıkışık” diye devam etti başhekim.

“Farkına vardım.”

“Salonlar oda kadar ve çok zor havalandırılabilir.”

“Bana da öyle geldi.”

“Üstelik, hava güneşli olduğunda hastaları dışarı çıkarmak istiyoruz ama bahçe dolaşmak için fazla dar.”

“Ben de öyle düşünmüştüm.”

“Salgın olduğu zamanlarda, mesela bu yıl tifüs salgını yaşadık, iki yıl önce askeriyede bir salgın vardı; bazen yüz hastamız oluyordu, ne yapacağımızı bilemiyorduk.”

“Benim de aklımdan geçti.”

“Ne yapalım beyefendi?” dedi başhekim, “Koşullara ayak uydurmak gerek.”

Bu konuşma giriş katındaki yemek salonunda geçiyordu.

Piskopos bir an suskun kaldıktan sonra birden başhekime döndü.

“Mösyö” dedi, “bu salon sizce kaç yatak alır?”

“Monsenyör’ün yemek salonu mu?” diye bağırdı şaşırان başhekim.

Piskopos salonu şöyle bir dolaşıp bakındı. Gözleriyle ölümler ve hesaplar yapıyor gibi görünüyordu.

“Rahatlıkla yirmi yatak alır!” dedi kendi kendine konuşarak. Sonra sesini yükseltti.

“Bakın size ne diyeceğim. Bu işte bir hata var. Siz beş altı küçük oda içinde yirmi altı kişisiniz. Bizse burada üç kişiyiz ama aslında altmış kişilik yerimiz var. Dediğim gibi, bu işte bir hata var. Siz benim evime yerleşin, ben de sizin hastaneye. Haydi gidip boşaltın evimi. Sizin eviniz burası.”

Ertesi gün, yirmi altı fakir hasta Piskoposluk Sarayı’na yerleştirilmişti; piskopos da hastaneye geçmişti.

Mösyö Myriel’in fazla bir serveti yoktu. Ailesi devrim sırasında iflas etmişti. Kızkardeşinin de yılda beş yüz franklık bir geliri vardı ve bu para yalnızca kendi harcamalarına yetiyordu. Mösyö Myriel devletten yılda on beş bin franklık bir piskopos maaşı alıyordu. Ama hastane binasına yerleştiği gün, bu maaşın nasıl harcanacağına ilişkin aşağıdaki düzenlemeyi yaptı. Kendi elinden çıkmış hâliyle bu notu sunuyoruz:

EVİN GİDERLERİNİN KARŞILANMASIYLA İLGİLİ NOT

<i>Küçük Papaz Okulu için</i>	<i>1500 Frank</i>
<i>Misyondaki papazlar için</i>	<i>100 Frank</i>
<i>Törenler için</i>	<i>100 Frank</i>
<i>Montdidier cemaati için</i>	<i>100 Frank</i>
<i>Paris’teki yabancı papaz okuluna</i>	<i>200 Frank</i>

<i>Saint-Esprit cemaatine</i>	<i>150 Frank</i>
<i>Kutsal Topraklar Din Kurumuna</i>	<i>500 Frank</i>
<i>Anaokulu yardım derneklerine</i>	<i>300 Frank</i>
<i>Arles yardım derneklerine</i>	<i>50 Frank</i>
<i>Hapishanelerin iyileştirilmesi için</i>	<i>400 Frank</i>
<i>Mahpuslara yardım ve serbest bırakılmaları</i>	
<i> için</i>	<i>500 Frank</i>
<i>Borç yüzünden hapis yatan aile babalarının</i>	
<i> serbest bırakılması için</i>	<i>1000 Frank</i>
<i>Piskoposluk bölgesindeki fakir okul hocaları için</i>	
<i> tedavi yardımı olarak</i>	<i>2000 Frank</i>
<i>Yukarı Alpler tahıl ambarı için</i>	<i>100 Frank</i>
<i>Digne, Manoque ve Sisteron’da kimsesiz kızların</i>	
<i> ücretsiz eğitimi için hocalara</i>	<i>1500 Frank</i>
<i>Fakirler için</i>	<i>6000 Frank</i>
<i>Kişisel harcamalar için</i>	<i>1000 Frank</i>
<i>Toplam.....</i>	<i>15000 Frank</i>

Mösyö Myriel, Digne Piskoposu olarak görev yapmaya devam ettiği sürece, “Ev harcamalarıyla ilgili düzenleme” olarak adlandırdığı bu bütçede herhangi bir değişiklik yapmadı.

Söz konusu düzenleme Matmazel Baptistine tarafından da mutlak bir kabul gördü. Bu kutsal kız Mösyö de Digne’i hem ağabeyi hem piskoposu, yerine göre hem dostu hem de kilisedeki büyüğü olarak kabul ediyordu. Onu hem seviyor hem saygı duyuyordu. Mösyö Myriel konuştuğunda susardı; iradesine boyun eğdi. Yalnızca kâhya Madam Magloire biraz homurdanırdı. Fark edebileceğiniz gibi piskopos kendine yalnızca bin frank ayırmıştı ve bu gelir Matmazel Baptistine’inkiyle birleştğinde, yılda bin beş yüz frank ediyordu. Bu iki ihtiyar kızla piskopos, işte bu bin beş yüz frankla geçinmek zorundaydı.

Mösyö Myriel, köylerden birinden bir papaz Digne’e geldiğinde onu ağırlayacak imkânları Madam Magloire’in yap-

tığı ciddi tasarruflar ve Matmazel Baptistine'in akıllı ev idaresi sayesinde bulabiliyordu.

Digne'e geleli yaklaşık üç ay olmuştu ki, piskopos bir gün, "bütün bu yaptıklarınıza rağmen sıkıntı içindeyim!" dedi.

"Olmalısınız da!" diye atıldı Madam Magloire. "Monsenyör şehirde dolaşması ve piskoposluk bölgesini gezmesi için vilayetin kendisine yapması gereken ödemeyi alsaydı böyle olmazdı. Bir zamanlar piskoposların masraflarını devlet karşılardı."

"Doğru!" dedi piskopos. "Haklısınız Madam Magloire."

Böylece talepte bulundu.

Bir süre sonra, genel kurul bu talebini dikkate alarak, Saygıdeğer Piskopos'un ulaşım masrafları, posta masrafları ve kırsala yaptığı gezilerin giderleri için ödenek başlığı altında yıllık üç bin franklık bir ek ödeme yapılmasını onayladı.

Bu durum bölge eşrafının sesini yükseltmesine neden oldu. Olayı fırsat bilen, 18 Brumaire¹ döneminde Beş Yüzler Meclisi eski üyelerinden, Digne yakınlarında muhteşem bir malikânesi olan bir İmparatorluk Senatörü, İlahiyat İşleri Başkanı Mösyö Bigot de Préameneu'ya özgün satırlarını aşağıda sunduğumuz öfke dolu gizli bir mektup gönderdi:

Ulaşım giderleri mi? Dört binden az nüfusu olan bir kent için neden gereksin? Kırsala gezi mi? Öncelikle bu geziler ne için yapılıyor? Ayrıca bu dağlık diyarlarda posta arabası nasıl gidecek? Zaten yol bile yok. Oralarda herkesin yalnızca atı var. Durance ve Château-Arnoux arasındaki köprü öküz arabalarını bile güçlüklerle kaldırıyor. Bu papazların hepsi böyle zaten. Hepsi aç gözlü ve cimri. Bu da geldiğinde havari gibi davranıyordu. Fakat diğerlerinden farkı olmadığı anlaşıldı. Ulaşım için araba istiyormuş beyefendi. Eski piskoposların şatafatına

1 Fransız Devrimi'nin sonbaharının ikinci ayı.

özenmiş olmalı. Ah! Şu papaz bozuntuları! Sayın Kont, İmparator bizi bütün bu alçaklardan kurtarsa her şey yoluna girecek. Papa da utansın! (Roma ile ilişkiler bozulma yolundaydı). Bana kalsa, hiçbirine güvenmem vb.

Bu durum Madam Magloire'ı fazlasıyla sevindirmişti.

“Aman iyi, Matmazel Baptistine, Monsenyör başkaları için çalışarak başladı işe ama sonunda kendini de düşünmeyi öğrendi. Hayır işleri için gerekli ödemeleri yaptıktan sonra, elimizde üç bin lira kalıyor. Nihayet!”

Piskopos aynı akşam aşağıdaki yeni notu yazıp kızkardeşine verdi:

ARABA VE ULAŞIM GİDERLERİ

<i>Hastanede yatan hastalara et suyu dağıtmak</i>	
<i>için</i>	<i>1500 Frank</i>
<i>Aix kreşine bağış olarak.....</i>	<i>250 Frank</i>
<i>Draguignan kreşine bağış olarak</i>	<i>250 Frank</i>
<i>Kayıp çocuklar için</i>	<i>500 Frank</i>
<i>Kimseyiz çocuklar için</i>	<i>500 Frank</i>
<i>Toplam.....</i>	<i>3000 Frank</i>

Mösyö Myriel'in bütçesi işte böyleydi.

Piskopos, piskoposlukta aforoz kararının kaldırılması, özel izinler, evlilikler, vaazlar, kilisede ya da şapelde yapılan vaf-tizler vb için toplanan bağış paralarını da çoğunlukla zenginlerden alıp fakirlere vermek için kullanıyordu.

Çok geçmeden kiliseye oluk gibi bağış akmaya başladı. Parası olan da olmayan da Mösyö Myriel'in kapısını çalıyordu. Kimisi yardım istiyor kimisiyse yardıma koşuyordu. Piskopos, bir yıldan kısa bir süre içinde, yapılan bağışlar için hazinedar, umutsuzlar için de veznedara dönüşmüştü. Elin-den çok büyük paralar geçiyordu ama onun yaşam tarzında hiçbir değişiklik olmuyor, günlük ihtiyacı olmayan en ufak

bir şey eklenmiyordu. Hatta ihtiyaçlarını karşılamaktan bile uzaktı. Toplumun aşağı kısmında, yukarı kısmının kardeşlik duygusuyla karşılanabilenden çok daha büyük bir sefalet olduğundan, çorak toprağa dökülen su gibi, gelen paranın yeri çok önceden belli oluyordu. Para geldiği gibi gidiyordu. Elinde avucunda bir şey kalmıyordu.

Piskoposların resmî yazılarda ve mektuplarında vaftiz isimlerini eksiksiz yazma âdeti vardı. Bölgenin fakir sakinleri, bir tür içgüdüsel yakınlıkla, piskoposun isimleri arasından, onlara anlamlı gelen birini seçtiler ve onu Monsenyör Bienvenu olarak çağırmaya başladılar. Biz de onlar gibi yaparak, piskopostan bu isimle söz edeceğiz. Zaten bu isim onun da hoşuna gidiyordu.

“Bu ismi seviyorum” diyordu. “Bienvenu², Monsenyör unvanını yumuşatıyor.”

Burada sunduğumuz portrenin gerçeği tam olarak yansıttığını iddia etmiyoruz; benzediğini söylemekle yetiniyoruz.

2 Hoş geldin.